

เพลงเปล : ภาพสะท้อนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของตำบลลำภี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

Lullabies : Reflections Related to the Culture of Lamphi Subdistrict, Thai Mueang District, Phang Nga Province

รุ่งรัตน์ ทองสกุล¹
Rungrat Thongsakul¹

Received : 15 พ.ค. 2563
Revised : 1 ต.ค. 2563
Accepted : 1 ต.ค. 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวม และวิเคราะห์เพลงเปลของตำบลลำภี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา 2) เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนของเพลงเปลที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของตำบลลำภี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา เป็นกรวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์ประชาชนชาวบ้าน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2562 นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเรียบเรียงตามประเด็นที่กำหนดไว้

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการรวบรวม และวิเคราะห์ลักษณะเพลงเปล จำนวนทั้งหมด 78 เพลง มีลักษณะเป็นกลอนชาวบ้านที่ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ในการประพันธ์ 2) ผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนของเพลงเปลที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ 2.1) ภาพสะท้อนด้านความเป็นอยู่ พบจำนวน 48 เพลง เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของมนุษย์กับวิถีธรรมชาติ และมนุษย์ด้วยกัน การทำเกษตรกรรม การทำอาหาร การแต่งกาย เป็นต้น 2.2) ภาพสะท้อนด้านครอบครัว พบจำนวน 34 เพลง เป็นเรื่องของหน้าที่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ปัญหาภายในครอบครัว เป็นต้น 2.3) ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ ประเพณี และศาสนา พบจำนวน 18 เพลง เป็นเรื่องของความเชื่อที่อยู่เหนือธรรมชาติ ประเพณีของชาวไทยพุทธ ชาวจีน ชาวเล ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต เป็นต้น 2.4) ภาพสะท้อนด้านคำสอน พบจำนวน 16 เพลง เป็นเรื่องของความรับผิดชอบ ความขยัน การวางตัว ความไม่ประมาท เป็นต้น 2.5) ภาพสะท้อนด้านอื่น ๆ พบ 2 ด้าน ได้แก่ 2.5.1) ด้านความรักของหนุ่มสาว พบจำนวน 9 เพลง เป็นเรื่องของการเกี่ยวพาราสี การนัดพบ การตัดพ้อต่อว่า ความสัมพันธ์เชิงคู่สาว 2.5.2) ด้านการศึกษา พบจำนวน 1 เพลง เป็นเรื่องของการปลูกฝังให้ใฝ่เรียนรู้ในวิชา ภาพสะท้อนทั้ง 5 ด้าน มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมที่แสดงความเป็นพื้นถิ่นของชาวบ้านอย่างชัดเจน โดยวัฒนธรรมบางอย่างมีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมบางอย่างลดบทบาทลง และวัฒนธรรมบางอย่างสูญหายไป

คำสำคัญ : เพลงเปล, ภาพสะท้อน, วัฒนธรรม

Abstract

The purpose of this research was to 1) collect the lullabies of Lamphi Subdistrict, Thai Mueang District, Phang Nga Province 2) study the reflections of the lullabies which are related to the culture of Lamphi Subdistrict, Thai Mueang District, Phang Nga Province. This is a qualitative research used field research by interviewing local philosophers from November - December 2019. The data were analyzed and compiled according to the specified issues.

The results of the research found that 1) there are 78 lullabies that are not strict prosody in composition. 2) the reflections of the lullabies are related to the culture of the community in 5 aspects, which are 2.1) The reflection on the living, 48 lullabies concern the relationship between humans and nature, and between human companionship, including agricultural farming, cooking, costuming, etc. 2.2) Family reflections found that 34 lullabies regarding the roles and responsibilities in the relationship

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
อีเมล: rukre.r@hotmail.com

¹ Assistant Professor, Subject Thai language, Faculty of Humanities and Sciences, Phuket Rajabhat University
Email: rukre.r@hotmail.com

of family members, family problems, etc. 2.3) The reflection on beliefs, traditions and religions, found that 18 lullabies regarding belief in the supernatural, including traditions of Thai Buddhists, Chinese, fishermen as well as traditions related to life, etc. 2.4) The reflection on teachings found that 16 lullabies regarding the roles and responsibilities, diligence, mannerism, carelessness, etc. 2.5) The reflection on other aspects consists of 2.5.1) the love of young people found that 9 lullabies regarding courtship, dating, complaining and affair, and 2.5.2) the education found that one lullaby regarding cultivating in knowledge-seeking. The reflection on 5 aspects which are closely related to the culture that clearly shows the local identity of the villagers. Nowadays some cultures have the roles in way of life, some cultures are reduced their roles and some cultures disappeared.

Keywords : Lullabies, Reflections, Culture

บทนำ

“เพลงกล่อมเด็ก” วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทมุขปาฐะ มรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของท้องถิ่น และเป็นเครื่องแสดงออกที่สะท้อนสภาพสังคมอันเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น หรือชุมชนนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

วัฒนธรรมมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ จนกระทั่งระดับนานาชาติ วัฒนธรรมจึงเป็นโครงสร้างแห่งความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับคน และการมีชีวิตอยู่ในสังคม (อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, 2561 : 70) เช่นเดียวกับเพลงกล่อมเด็ก วัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านที่เป็นสื่อกลางในการอบรมลูกหลาน ผ่านเรื่องราวในบทเพลง มีการสอดแทรกข้อคิดไว้ให้ลูกหลานได้คิดพิจารณา เพราะหากสอนตรง ๆ อาจทำให้เบื่อหน่าย ไม่อยากฟัง เพลงกล่อมเด็กจึงเป็นกลยุทธ์ หรือวิธีการอบรมสั่งสอนลูกหลาน ดังที่ วิมล คำศรี (2556 : 2) กล่าวถึงเพลงกล่อมเด็กของภาคใต้ว่า ใช้ร้องกล่อมให้เด็กนอนหลับด้วยความอบอุ่นใจ ด้วยท่วงทำนองเนิบช้าชวนให้เพลิดเพลิน เนื้อหาสั้น ๆ จดจำง่าย อาจมีความหมายในเชิงอบรมสั่งสอน ระบายความรู้สึก หรือเสียดสีประชดประชันแทรกอยู่

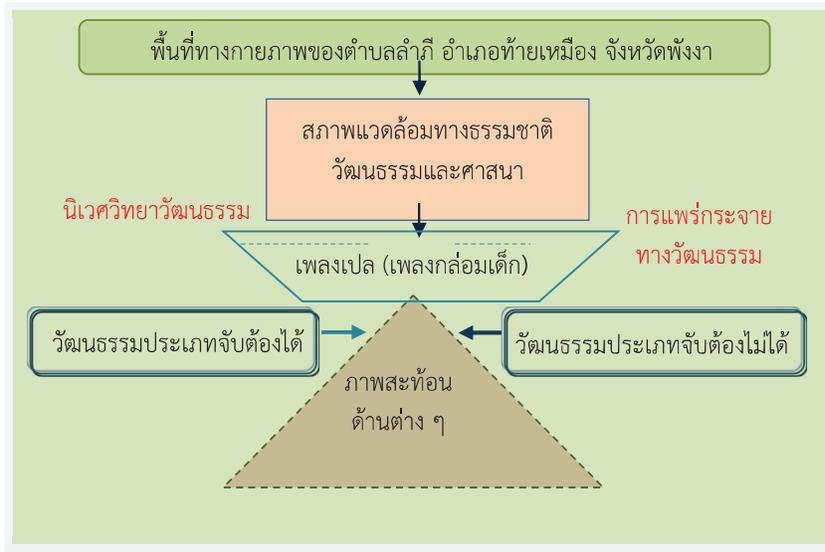
เพลงกล่อมเด็กยังสะท้อนถึงเรื่องราวทางสังคม และวิถีทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ดังเช่นเพลงกล่อมเด็กของจังหวัดพังงา หรือที่ชาวพังงาเรียกว่า “เพลงเปล” ที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มคนที่หลากหลาย ทั้งชาวไทยถิ่นที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ และเป็นคนพื้นถิ่นดั้งเดิม ชาวไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาตั้งรกรากพร้อมกับอาชีพการทำเหมืองแร่ดีบุก ชาวไทยมุสลิมที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป และชาวเลหรือชาวไทยใหม่ ชนพื้นเมืองซึ่งในอดีตร่อนเร่ไปในทะเลกว้าง ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง จึงถูกเปรียบเปรยว่าเป็น “ยิปซีแห่งทะเลอันดามัน” แต่ปัจจุบันได้ตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรอยู่ในหลายพื้นที่ของจังหวัดพังงา ความหลากหลายเหล่านี้ไม่ได้สร้างปัญหาในการอยู่ร่วมกัน แต่กลายเป็นจุดเด่นที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การยอมรับในความต่าง และการมีปฏิสัมพันธ์จากการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังจะเห็นว่าเพลงกล่อมเด็กที่ใช้ขับกล่อมให้เด็กนอนนั้นมีบทเพลงที่สอดแทรกเนื้อหาความสัมพันธ์ของกลุ่มคนดังกล่าว เช่น เพลงขึ้นเขาดัดหวายเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า “เปลหนึ่งรับแขก เปลหนึ่งรับไทย” สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของคนต่างศาสนา การไปมาหาสู่กันระหว่างคนแขก หรือชาวไทยมุสลิมกับคนไทยถิ่น เพลงไหว้ก้อง การให้ความสำคัญกับประเพณีตรุษจีน หรือที่ชาวพังงาเรียกว่า “ไหว้ก้อง” ของคนไทยเชื้อสายจีน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เพลงกล่อมเด็กเริ่มเลือนหายไปจากสังคมไทย สังคมถิ่นได้รวมถึงสังคมจังหวัดพังงา แม้จังหวัดพังงาไม่ได้เป็นสังคมเมืองที่ความเจริญเข้ามามีอิทธิพลมากนัก แต่วัฒนธรรมหลายอย่างกำลังสูญหายไป รวมถึงเพลงกล่อมเด็กที่ปัจจุบันไม่มีการขับร้องเพื่อขับกล่อมเด็กให้นอนหลับเหมือนเช่นอดีต ผู้ที่ขับร้องและยังคงถ่ายทอดได้จึงเป็นผู้สูงวัยที่อาจหลงลืมเนื้อเพลง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาภาพสะท้อนของเพลงกล่อมเด็กหรือเพลงเปลที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา โดยเลือกศึกษาเพลงเปลของตำบลลำภี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ซึ่งเป็นชุมชนไทยพุทธที่มีการรวมกลุ่มตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่อดีต ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งอยู่ใกล้ทะเล ทำให้ชาวตำบลลำภีมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และทำการประมง รวมถึงยังคงมีร่องรอยให้เห็นพื้นที่ของการทำเหมืองแร่เมื่อครั้งอดีตทั้งของคนพื้นถิ่น และคนไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ผู้คนส่วนใหญ่ยังคงใช้ชีวิตด้วยวิถีแบบเดิมใกล้เคียงกับในอดีต ประกอบกับยังคงมีผู้ที่สามารถถ่ายทอดเพลงเปลได้ ทั้งนี้เพื่อรวบรวม บันทึก และวิเคราะห์เรื่องราวที่สะท้อนสภาพสังคม และวัฒนธรรมของคนในชุมชนผ่านบทเพลงเปลก่อนที่จะสูญหายไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวม และวิเคราะห์ลักษณะเพลงแปลของตำบลลำกั อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา
2. เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนของเพลงแปลที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของตำบลลำกั อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา

กรอบแนวคิด

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดเพลงแปล : ภาพสะท้อนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของตำบลลำกั อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมเพลงแปลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเพลงแปล และวัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทางวัฒนธรรม ในพื้นที่ตำบลลำกั อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม 2562 โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นคนในพื้นที่ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 10 คน ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมต่อการให้ข้อมูล เช่น สามารถถ่ายทอดเพลงได้ มีความเต็มใจในการให้ข้อมูล เป็นต้น

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ศึกษา วรรณกรรมท้องถิ่น และภาพสะท้อน

3. รวบรวม และวิเคราะห์ลักษณะของเพลงแปล

4. วิเคราะห์ภาพสะท้อนของเพลงแปลที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ศึกษา โดยปรับจากกรอบงานวิจัยของ

อุไรวรรณ สิงห์ทอง (2557 : 26-27) เรื่อง “การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมเสียงทนาย : กรณีศึกษาวัดและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดตาก”

5. สรุปและอภิปรายผลตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้

สรุปผล

จากการศึกษา “เพลงแปล : ภาพสะท้อนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของตำบลลำกั อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา” ผลการศึกษาปรากฏดังต่อไปนี้

1. ผลการรวบรวม และวิเคราะห์ลักษณะเพลงแปลของตำบลลำกั อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา พบว่าเพลงแปลของตำบลลำกั อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา จำนวนทั้งหมด 78 เพลง เป็นคำประพันธ์ประเภทกลอนชาวบ้านที่ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ ส่วนใหญ่ 1 บทมี 8 วรรค หรือ 4 บาท วรรคแรกมีจำนวนค่าน้อยที่สุด คือ 3-5 คำ วรรคอื่น ๆ มีจำนวน 4-9 คำ โดยส่วนใหญ่วรรคหน้ามีจำนวนค่าน้อยกว่าวรรคหลัง วรรคแรกลงท้ายวรรคด้วยคำว่า “เอ้อ” เช่น “ไก่อูเอ้อ” “ไก่อันเอ้อ” “ขึ้นไปบนเขาเอ้อ” เป็นต้น ส่วนวรรคสุดท้ายจบด้วยคำว่า “เหอ” เช่น “ไอ้ชาติลูกงูเห่าเหอ” “เรือนใหญ่ผ่าลายสองเหอ” เป็นต้น

และมีเพลงเปลจำนวน 9 เพลง ที่พบว่า 1 บท มีจำนวน 6 วรรค หรือ 3 บาท โดยวรรคแรกมีจำนวนคำ 3 คำ วรรคอื่น ๆ มีจำนวน 4-8 คำ

ลักษณะการสัมผัสของเพลงเปล พบว่าไม่ปรากฏการสัมผัสของคำสุดท้ายในวรรคแรกกับวรรคที่สองของบาทแรก แต่พบการใช้คำซ้ำของวรรคแรกกับวรรคที่สอง เช่น “ไก่อ้นเอ้อ ชันมาแจ้วแจ้ว” “เคยน้องเอ้อ เคยนางนงเขา” เป็นต้น ส่วนบาทอื่น ๆ ส่วนใหญ่มีการใช้คำสัมผัสเหมือนเช่นกลอนสุภาพ แต่ไม่เคร่งครัดการสัมผัสมากนัก เช่น คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 3 และสัมผัสกับคำแรก หรือคำที่ 2, 3, 4, 5 ของวรรคที่ 4 ในบาทที่ 2 เช่นเดียวกับการใช้คำสัมผัสระหว่างวรรคหน้ากับวรรคหลังในบาทที่ 3 และบาทที่ 4 เพลงเปลยังมีการใช้คำสัมผัสระหว่างบท คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ 4 ในบาทที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 6 ในบาทที่ 3 นอกจากนี้ยังพบว่ามีการซ้ำความวรรคที่ 4 ในบาทที่ 2 กับวรรคที่ 7 ในบาทที่ 4 ด้วย อย่างไรก็ตาม ฉันทลักษณ์ดังกล่าวไม่ได้ปรากฏในทุกเพลง บางเพลงมีการใช้คำสัมผัสทุกตำแหน่ง เช่นเดียวกับกลอนสุภาพ ในขณะที่บางเพลงไม่ค่อยมีการใช้คำสัมผัส

2. ผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนของเพลงเปลที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของตำบลลำภี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา พบว่าเพลงเปลของตำบลลำภี อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา มีภาพสะท้อนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ที่ศึกษา จำนวน 5 ด้าน และเพลงเปลบางเพลงปรากฏภาพสะท้อนหลายด้าน ดังนี้

2.1 ภาพสะท้อนด้านความเป็นอยู่ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับวิถีธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การทำมาหากินด้านเกษตรกรรม การทำนา การทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ การทำประมงพื้นบ้าน การปลูกพืชผักสวนครัว การหาของป่า การทำอาหาร การแต่งกาย เป็นต้น พบจำนวน 48 เพลง เช่น เพลงไก่อ้อ เพลงไก่อ้น เพลงขึ้นควน เพลงฟ้าลั่น เพลงอย่าไปนาน เพลงต้นตึป्ली เป็นต้น ดังตัวอย่างเพลง “ขึ้นเขาตัดหวาย” ต่อไปนี้

ขึ้นเขาเอ้อ ไปตัดหวายเดามาสองเส้น
ผูกเปลเวเลน เปลนอก เปลใน
เปลหนึ่งรับแขก เปลหนึ่งรับไทย
เปลนอกเปลใน เรือนใหญ่ผาลายสองเทอ (ประภา ทศการ, 2562 : สัมภาษณ์)

เพลงเปลข้างต้นปรากฏภาพสะท้อนด้านความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน การใช้ชีวิตในวิถีธรรมชาติ เมื่อเว้นว่างจากการทำอาชีพหลัก คือ การทำสวน ทำไร่ ทำนา ชาวบ้านก็เข้าป่า ขึ้นเขา เพื่อไปหาของป่า รวมทั้งหาหวายซึ่งมีอยู่หลายชนิด เช่น หวายเดาหรือหวายสะเดา หวายลิง หวายหลา หวายขี้ไก่ หวายเหมียว หวายหอม หวายขี้ผึ้ง เป็นต้น เพื่อนำมาจักสานเป็นภาชนะของใช้ต่าง ๆ ทำเป็นเปลไวนอนเล่น ทำเป็นแสกหาบข้าว รวมทั้งนำมาจักสานเป็นผาบ้าน ตามลักษณะของบ้านพื้นถิ่นในอดีตที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติมาปลูกสร้าง เป็นบ้านยกเสาสูง ใต้ถุนโล่ง ผาบ้านจักสานด้วยหวาย โดยใช้ลายสองตามที่ปรากฏในบทเพลง ซึ่งลายสองเป็นลายจักสานประเภทหนึ่งที่ใช้สำหรับชิ้นงานที่เป็นพื้นที่กว้าง วิธีการสานเริ่มด้วยการยกเส้นที่ 2-3 ทับ 2 เส้น ยก 2 เส้น สลับกันไปเรื่อย ๆ นอกจากนี้เนื้อหาในเพลงยังแสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่มีอิทธิพลอันดี มีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านโดยไม่จำกัดศาสนา ดังความว่า “เปลหนึ่งรับแขก เปลหนึ่งรับไทย” แสดงให้เห็นการต้อนรับขับสู้ผู้มาเยือนโดยไม่แบ่งแยกศาสนาทั้งชาวไทยพุทธ และชาวไทยมุสลิม เป็นการแสดงไมตรีจิตที่ดีต่อกัน ทั้งนี้ด้วยชุมชนตำบลลำภีแม้เป็นชุมชนชาวไทยพุทธแต่ก็มีการไปมาหาสู่ คบค้าสมาคมกับชาวไทยมุสลิมซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ชาวไทยมุสลิมบ้านฝ้ายท่า ตำบลทุ่งมะพร้าว อำเภอท้ายเหมือง เป็นต้น

เพลงเปลเพลงอื่น ๆ ที่ปรากฏภาพสะท้อนด้านความเป็นอยู่ที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การแต่งกายของเด็ก ๆ ในอดีตไม่นิยมสวมกางเกง แต่มีการแขวนขี้บั้ง ขี้บั้ง หรือขี้บั้ง เป็นเครื่องประดับที่ใช้สวมใส่เพื่อปกปิดอวัยวะเพศของเด็ก โดยใช้ผูกที่ขี้บั้ง หากครอบครัวใดมีฐานะดีจะขี้บั้งที่ทำมาจากวัสดุที่มีราคาแพง เช่น นาก ทองคำ เป็นต้น ดังเนื้อเพลงว่า “คนหญิงเหมือนแม่ตีขี้บั้งแหให้หนวยกลมกลม” การทำอาหารที่บ้านของชาวใต้ ที่ใช้วัตถุดิบจากผักสวนครัวที่ปลูกไว้บริเวณบ้าน เช่น แง่โตปลา ดังเนื้อเพลงว่า “ไปเอามาแกงพุงปลาขี้พริมาแกงไก่หัวมันพริกขี้หนูไว้แกงหมูกับปลาไหล” เป็นต้น

2.2 ภาพสะท้อนด้านครอบครัว เป็นเรื่องเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว การแสดงความห่วงใยและความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างสามีภรรยา พ่อแม่ลูก เครือญาติ การเลือกคู่ครอง รวมถึงปัญหาภายในครอบครัว พบจำนวน 34 เพลง เช่น เพลงนางนงเขา เพลงฟ้าลั่น เพลงต้นตึป्ली เพลงอย่าไปนาน ดังตัวอย่างเพลง “รักลูกอาธรรม” ต่อไปนี้

นางแม่เอ้อ รักลูกอาธรรม
รักแต่พระจันทร์ พระราหูไม่รัก
ขับเรือให้แล่น นางแม่นี้แค้นหัวใจนัก

พระราชหุ้ไม่รัก เกิดศึกไม่เว้นวันเหอ (ละเอียด ทศการ, 2562 : สัมภาษณ์)

เพลงปล้ำข้างต้นปรากฏภาพสะท้อนด้านครอบครัวที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการกล่าวถึงความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก เป็นความรู้สึกน้อยใจของลูกที่คิดว่าพ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน หรือที่เรียกว่า “รักลูกอาธรรม” มีการใช้คำแทนผู้เป็นลูกคนแรกด้วยคำว่า “พระจันทร์” เปรียบได้กับความสว่างไสว ความสดใสสวยงาม แทนความหมายของลูกที่พ่อแม่รักมาก ลูกคนที่สองใช้คำว่า “พระราชหุ้” เปรียบได้กับความมืด ความดुर้าย แทนความหมายของลูกที่พ่อแม่รักน้อยกว่า เป็นการใช้คำตรงกันข้ามระหว่างความดี กับความไม่ดี เพื่อให้เห็นความแตกต่างของความรักจากพ่อแม่ จึงเกิดเป็น “ลูกรัก” กับ “ลูกที่ไม่รัก” นำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง เป็นปัญหาภายในครอบครัวที่เชื่อว่ามีต้นเหตุมาจากความลำเอียง หรือความรักลูกอาธรรม การใช้ความเปรียบเรื่องความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกในบทเพลงนี้สะท้อนถึงปรากฏการณ์ทางธรรมชาติระหว่างราชหุ้กับพระจันทร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อของชาวบ้าน ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์จันทรุปราคา หรือราหูอมจันทร์ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เดือนเป็นจันทร์” เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตอนกลางคืน โดยเชื่อว่าราชหุ้เป็นเสมือนมนตร์ดำกำลังจะอมพระจันทร์ที่เป็นเสมือนความดีงาม จึงต่างเอาใจช่วยพระจันทร์ให้หลุดพ้นจากราหูด้วยการออกจากบ้าน และช่วยกันทำให้เกิดเสียงดังด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ตีกลอง ตีกละมั่ง ตีขัน ตีไม้ไผ่ ยิงปืนขึ้นฟ้า โห่ร้อง เป็นต้น บางคนก็ส่งเสียงร้องเพื่อเอาใจช่วยพระจันทร์ให้หลุดพ้นจากราหู พ่อแม่บางคนปลุกลูกหลานที่อยู่ในวัยเล่าเรียนให้ลุกขึ้นมาอ่านหนังสือ เพื่อไม่ให้ราชหุ้เข้าครอบงำจนหลงลืมเนื้อหาวิชาที่เรียน ส่วนคนท้องก็ให้ติดเข็มกลัดไว้ที่เสื้อผ้าที่สวมใส่ เพราะถือเป็นของมีคมใช้ป้องกันสิ่งที่ไม่ดีไม่ให้เข้ามาใกล้ร่างกาย นอกจากนี้ยังมีการนำน้ำ ข้าว ขึ้นไปใส่ในถ้วยยอยซึ่งวางอยู่ในยุ้งข้าว แล้วบอกว่า “คืนนี้ราหูอมจันทร์ ยายเหอ ไปช่วยเหลือเขาด้วย” รวมทั้งการนำพระเครื่องที่จัดเก็บอยู่ในที่ต่าง ๆ มาทำพิธีปลุกเสกเพื่อให้คงความศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

เพลงปล้ำเพลงอื่น ๆ ที่ปรากฏภาพสะท้อนด้านครอบครัวที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ความเสียหายที่เกิดจากพฤติกรรมของลูก เช่น ลูกสาวแอบชอบพ่อ และลักลอบได้เสียกับชายหนุ่ม เป็นการกระทำที่ผิดขนบธรรมเนียม ทำให้พ่อแม่ถูกตีดินนินทา ดังเนื้อเพลงว่า “อเฒ่าจ้อหลอ ยอลูกว่าดีลูกไปเล่นชู้ อเฒ่าไม่รู้สักที” ความหวังใย และความหวังของภรรยาที่มีต่อสามี เมื่อสามีต้องออกจากบ้านไปทำสวน ทำนา ดังเนื้อเพลงว่า “พี่ไปอ้ออย่าไปให้นานนัก ทำไร่ควาไว้ ควายอ้อ มันจะเข้ามากินผัก อย่าไปให้นานนัก ผักล่าหาเครื่องอื่น” เป็นต้น ความหวังของสามีที่มีต่อภรรยา ดังเนื้อเพลงว่า “อเฒ่านี้เมียถูก ใครอย่ามาขอ” เป็นต้น

2.3 ภาพสะท้อนด้านความเชื่อ ประเพณี และศาสนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่บอกเล่าต่อกันมา เช่น ความฝันกลางบอกเหตุ เสน่ห์ยาแฝด เป็นต้น และความเชื่อบางอย่างที่นำไปสู่พิธีกรรมในงานประเพณี รวมทั้งประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีน ชาวเล ประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิตการบวชเรียนตามหลักศาสนา พบจำนวน 18 เพลง เช่น เพลงกล้วยพองลา เพลงหมากอ่อน เพลงเคยส้มชู้ซุก เพลงไหว้ก้อง เป็นต้น ดังตัวอย่างเพลง “นกคุ้ม” ต่อไปนี้

เคยน้องอ้อ	เคยนางนกคุ้ม
ยาแฝดเข้าซุม	พ่อท้อมไปเสีย
พ่อท้อมทั้งลูก	พ่อท้อมทั้งเมีย
พ่อท้อมไปเสีย	พ่อไปมีเมียอื่นเหอ (ถนอม ปรีชะฎา, 2562 : สัมภาษณ์)

เพลงปล้ำข้างต้นปรากฏภาพสะท้อนด้านความเชื่อ ประเพณี และศาสนาในเรื่องของไสยศาสตร์การทำเสน่ห์ยาแฝด เป็นความเชื่อที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชนในอดีต ดังเนื้อเพลงว่า “ยาแฝดเข้าซุม” หมายความว่า การทำเสน่ห์ยาแฝดซุกซุม เป็นภาวะที่พบเห็นโดยทั่วไป ซึ่งการทำเสน่ห์ยาแฝดเชื่อว่ามีมาตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณ หากผู้ใดหมายปอง หรือแอบรักคนที่เขาไม่รักตอบก็มีการทำเสน่ห์ยาแฝดเพื่อให้ตนเองสมหวังในความรัก ส่วนมากเกิดจากฝ่ายหญิงที่ชอบบอชชายหนุ่ม แม่เขามีครอบครัวอยู่แล้วก็ไม่สนใจ คิดเพียงว่าต้องทำอย่างไรจึงให้ฝ่ายชายหลงรักตนเองแบบหัวปักหัวปำ การทำเสน่ห์ยาแฝดนั้น พ่อหมอต้องไปเอาน้ำมันจากศพที่ตายทั้งกลม หรือศพผิตายโง่ มาเป็นส่วนผสมของยา คนที่โดนยาชนิดนี้เข้าไปหน้าตาหม่นหมอง ไร้ชีวิตชีวา และไม่รู้ผิดชอบชั่วดี จิตใจคิดถึงเพียงหญิงสาวที่ทำเสน่ห์ วิธีแก้ทำได้โดยอาบน้ำมนต์ หรือทำพิธีเกิดใหม่ บวชใหม่ เป็นต้น (เขม กองแก้ว, 2562 : สัมภาษณ์) การทำเสน่ห์ยาแฝดแม้ปัจจุบันไม่ปรากฏให้เห็นแล้ว แต่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้น

เพลงปล้ำเพลงอื่น ๆ ที่ปรากฏภาพสะท้อนด้านความเชื่อ ประเพณี และศาสนาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การบวชเรียนตามหลักศาสนา การประพฤติดีตามบทบัญญัติของศาสนาทำให้เป็นที่รักของชาวบ้าน ดังเนื้อเพลงว่า “ลูกสาวใครผู้ เล่นชู้กับพระเณร” ความเชื่อเรื่องการเลือกคู่ครองที่ต้องดูปีเกิดที่ถูกลงกันจึงอยู่ด้วยกันได้ หากปีเกิดไม่สมพงษ์กันก็จะทะเลาะเบาะแว้งหาความสงบสุขไม่ได้ ดังเช่นคนที่เกิดปีวอก หรือปีลิง ลิงเป็นสัญลักษณ์แห่งความชุกชาน ร่าเริง สนุกสนาน

เฉลียวฉลาด เปิดเผย คิดเร็วทำเร็ว คล่องแคล่วว่องไว ขี้เล่น และทันเล่ห์เหลี่ยมคนอื่น กับคนที่เกิดในปีชง หรือปีเสือ เสือเปรียบเสมือนเจ้าแห่งสัตว์ป่า มีบารมี มีความยิ่งใหญ่ และมีอำนาจ เมื่อคนที่เกิดปีชงมาเจอคนที่เกิดปีชงจึงขอยุ่แยก ยั่ววน ให้อารมณ์เสียรำคาญใจได้ง่าย ๆ ทำให้มีเรื่องขัดแย้งกันเสมอ ๆ กระทำสิ่งใดจึงไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันดังเนื้อเพลงว่า “ข้างหญิงปีวอก ข้างชายปีชง” ประเพณีของไทยเชื้อสายจีนที่ยังคงถือปฏิบัติมาอย่างเคร่งครัดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ดังเช่น ประเพณีวันตรุษจีน หรือที่ชาวพม่าเรียกว่า “ไหว้ก๊อง” ดังเนื้อเพลงว่า “ทำขนมไหว้ก๊อง ทำเผื่อน้องกัน” ประเพณี การขอส่วนบุญของชาวเล หรือที่ชาวพม่าเรียกว่า “พี่น้อง” เป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อที่ถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด มาโดยตลอด โดยชาวเลจัดเตรียมภาชนะไปขอข้าวสาร เสื้อผ้าตามบ้านเรือนของชาวบ้าน เพื่อนำกลับไปบ้านของตนเอง เพื่อเซ่นไหว้ผีตายาย ผีบ้านผีเรือน จากนั้นจึงนำไปใช้ หรือนำไปรับประทาน ดังเนื้อเพลงว่า “พี่น้องมาเยือน มาขอข้าวสาร ผ้าเสื้อ ผ้าถุง” เป็นต้น

2.4 ภาพสะท้อนด้านคำสอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความขยัน ความอดทน การรักษานวลสงวนตัว การวางตัว ความไม่ประมาท พบจำนวน 16 เพลง เช่น เพลงกล้วยพองลา เพลงปลูกรัก เพลงเดือนขึ้น ดังตัวอย่างเพลง “พริ้วเสก” ต่อไปนี้

เคยพริ้วเอื้อ เคยพริ้วเสก
ลูกหล่นลงเล ลอยไปเกาะแก้ว
เยื่อทำน้ำมัน ท่านฉันทเสียแล้ว
ลอยไปเกาะแก้ว กลับมาแต่พรกเปลลาเหอ (ถนอม ปรีชะฎา, 2562 : สัมภาษณ์)

เพลงแปลข้างต้นปรากฏภาพสะท้อนด้านคำสอนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการอบรมสั่งสอน ลูกหลานผู้หญิงที่ไปทำงานหรือไปศึกษาเล่าเรียนในสถานที่ห่างไกลจากบ้านตนเองว่า ไม่ควรไปหลงแสงสีที่ชั่วร้าย หรือไปติดพันผู้ชายจนไม่สนใจว่าตนเองเดินทางมาเพื่อทำหน้าที่ใด เพราะมัวหลงระเริงกับสิ่งชั่วร้ายรอบตัว โดยเฉพาะหลงคำหวานของผู้ชาย ทำให้เกิดปัญหาตามมา เหมือนคำเปรียบว่า “กลับมาแต่พรกเปลลา” หมายถึงกลับมาบ้านเหลือเพียงกะลาเปล่า ๆ ไม่มีเนื้อหรือเยื่อของมะพร้าวกลับมาด้วย เพราะเนื้อหรือเยื่อมะพร้าวถูกผู้ชายเอาไปกินเสียแล้ว สื่อความหมายว่า โดนผู้ชายหลอกจนต้องเสียตัว เสียใจ สิ่งที่ดีหวังจะได้รับจากการจากถิ่นฐานมาไกลเหลือเพียงกะลาเปล่า เป็นความสูญเสียที่ไม่คุ้มค่ากับสิ่งที่เสียไป สิ่งเหล่านี้คือ คำสอนของผู้ใหญ่ที่สอนลูกหลานผู้หญิงที่ต้องจากบ้านไปอยู่ต่างถิ่น โดยมุ่งหวังให้ระวังตัวอย่าให้เสียแก่ผู้ชาย ซึ่งในอดีตการที่ผู้หญิงออกจากบ้านเพื่อไปทำงานต่างถิ่น ถือเป็นเรื่องที่ไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยนัก ด้วยผู้หญิงมักอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นภรรยา แต่เมื่อจำเป็นต้องออกจากบ้านสิ่งทีผู้ใหญ่ห่วง และกังวลคือ การถูกผู้ชายหลอกหลงจนต้องเข้าใจ ทำให้เป็นที่ครหาของชาวบ้าน บทเพลงนี้จึงเน้นย้ำให้ผู้หญิงระมัดระวังตัวอย่าให้ของมีค่า คือ ความเป็นหญิงที่เปรียบได้กับเนื้อในของมะพร้าวที่มีความมัน ถูกคนอื่นเอาไปกินจนไม่หลงเหลือสิ่งที่มีค่ากลับไปยังครอบครัว มีการนำสิ่งที่มีอยู่ใกล้ตัว คือ มะพร้าวมาเปรียบเทียบ เพราะมะพร้าวเป็นพืชที่ถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต ทั้งการนำมาทำข้าวของเครื่องใช้ การทำอาหารคาวหวาน โดยเฉพาะการเคี้ยวน้ำมันจากมะพร้าวให้แห้งเหลือเพียงน้ำมันไว้ทำอาหาร กากที่เหลือเรียกว่า “ขี้มัน” ใช้โรยหน้าขนมเปียกมัน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับขนมเปียกปูน หรือใช้รับประทานกับข้าวสวยร้อน ๆ ก็ได้

เพลงแปลเพลงอื่น ๆ ที่ปรากฏภาพสะท้อนด้านคำสอนที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การสอนให้ระมัดระวังตัวในการทำสิ่งต่าง ๆ การสอนให้ทำงานตามพละกำลังที่มี ไม่ให้ทำอะไรเกินตัวเพราะอาจเกิดผลร้ายได้ ดังเนื้อเพลงว่า “ขึ้นโหนดเอื้อ อย่าขึ้นให้สูงหนัก พลดลงขาหัก หามีใครช่วยเจ้าไม่” การสอนผู้ชายให้รู้จักทำมาหากิน เพื่อเลี้ยงครอบครัว ดังเนื้อเพลงว่า “เป็นชายเสียที ตางค์กินไก่อีกก็หาไม่” เป็นต้น

2.5 ภาพสะท้อนด้านอื่น ๆ เป็นภาพสะท้อนที่ไม่ปรากฏใน 4 ประเด็นข้างต้น ได้แก่

2.5.1 ภาพสะท้อนด้านความรักของหนุ่มสาว เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสี การนัดพบ การตัดพ้อต่อว่า ความสัมพันธ์เชิงชู้สาว การเตรียมพร้อมก่อนเข้าสู่ภาวะความเป็นครอบครัว พบจำนวน 9 เพลง เช่น เพลงหมากอ่อน เพลงตัดหัว เพลงเดือนขึ้น เป็นต้น ดังตัวอย่างเพลง “ดอกขี้เหล็ก” ต่อไปนี้

เคยน้อง เอื้อ เคยดอกขี้เหล็ก
ตัวน้องยังเป็นเด็ก ขี้เรื่อลำเล็กไปรูกุ้ง
น้องนั่งบนฟุน พี่ชายจะรุ้นให้น้ำคั่วง
ขี้เรื่อลำเล็กไปรูกุ้ง น้ำคั่วงน้องเหอ สองข้างแคมเหอ (ถนอม ปรีชะฎา, 2562 : สัมภาษณ์)

เพลงเปลื้องต้นปรากฏภาพสะท้อนด้านความรักของหนุ่มสาวที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการเชิญชวนของผู้ชายให้ผู้หญิงที่ตนชอบพอมาลองมีความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับตน มีการใช้ภาษาสองแง่สองง่ามที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของผู้หญิงชาย ด้วยการใช้อรรถาธิบายในเรื่องเพศสัมพันธ์ ดังเนื้อเพลงว่า “พี่ชายจะรุนให้น้ำคุ้ง” “น้ำคุ้งน้องห้อยสองข้างแฉม” ผู้แต่งพยายามเลี่ยงการใช้คำหยาบโลน แต่ผู้ฟังก็สามารถตีความได้ว่าสื่อความหมายไปในทิศทางใด บทเพลงนี้น่าว่าวัฒนธรรมการทักเย็บ หรือที่ชาวพังงาเรียกว่า “เคย” มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งกะบิ๋นทำมาจากกึ่งเคย เป็นกึ่งขนาดเล็กยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร เปลือกบางและนิ่ม ดำรงชีวิตอยู่ใกล้ผิวทะเลโดยไม่จมลงไป อาจอยู่ในน้ำลึกประมาณหน้าแข้งถึงระดับหน้าอก อาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูงตามชายทะเลและลำคลองบริเวณป่าชายเลน ช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม เมื่อเห็นว่าสภาพของอากาศ และน้ำเหมาะสม ชาวบ้านก็ลงทะเลไปรูดกึ่ง โดยใช้มุ้งตาข่ายเป็นเครื่องทุ่นแรงในการตักกึ่ง จากนั้นนำกึ่งมาล้างให้สะอาดเพื่อให้เศษขยะ และสิ่งสกปรกต่าง ๆ หลุดออกไป และนำไปตากแดด ประมาณ 2 ชั่วโมง นำกึ่งเคยมาตำในครกไม้ ใส่เกลือลงไปเล็กน้อย และใส่น้ำลงไปเล็กน้อยเพื่อให้เนื้อกึ่งเข้ากัน ตำไม่ต้องละเอียดมากนัก จากนั้นจึงนำไปหมัก แล้วนำมาตำอีกครั้งจนละเอียดโดยไม่ต้องใส่เกลือ ก็จะได้กะบิ๋นไว้ทำอาหารในครัวเรือน ปัจจุบันการทำกะบิ๋นยังคงมีอยู่บ้าง แต่กึ่งเคยหาได้ยากกว่าในอดีต

เพลงเปลื้องอื่น ๆ ที่ปรากฏภาพสะท้อนด้านความรักของหนุ่มสาวที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การตัดพ้อต่อว่า ความไม่ไว้วางใจ โดยเฉพาคำพูดหรือการกระทำของผู้ชาย เพราะสุดท้ายก็ต้องทำให้ผู้หญิงเจ็บช้ำน้ำใจ ดังเนื้อเพลงที่ว่า “ชมแล้วพี่พันไป” หมายความว่าเมื่อได้เสียเป็นเมียแล้วพี่ก็ทิ้งไปแบบไม่แยแส เป็นต้น

2.5.2 ภาพสะท้อนด้านการศึกษา เป็นเรื่องเกี่ยวกับการปลูกฝังให้ใฝ่เรียนรู้ในวิชา พบจำนวน 1 เพลง ได้แก่ เพลง “อ้อยดำ” ดังต่อไปนี้

อ้อยดำ เอ้อ	สองลำนวนเมียน
รูปหงส์พอทรงเหมียน	นอโมไม่รู้สักตัว
ดินสอหาไม่	ซื้อไปให้พี่ชายตัดหัว
นอโมไม่รู้สักตัว	ไต่ตัดหัวร้อยพันท่อนเทอ (ถนอม ปรีชะฎา, 2562 : สัมภาษณ์)

เพลงเปลื้องต้นปรากฏภาพสะท้อนด้านการศึกษาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของชุมชน การให้ความสำคัญกับผู้ที่มีวิชาความรู้ พ่อแม่จึงมักสั่งสอน และชื่นชมลูกหลานที่ขยันศึกษาเล่าเรียนสรรพวิชาต่าง ๆ และไม่ชื่นชมคนที่ไม่สนใจใฝ่เรียนรู้ดังเนื้อเพลงว่า “นอโมไม่รู้สักตัว” “นอโม” หรือ “นอโม” หมายถึง “ไม่มีความรู้ในทางธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของชาวพุทธ” ดังนั้น ผู้ที่สวงาม สมบูรณ์แบบเพียงแค่นำดา แต่ไม่มีความรู้ติดตัว หรือไม่มีความสามารถใด ๆ ก็ย่อมไม่มีใครเลือกมาเป็นคู่ชีวิต แม้ว่าในอดีตชุมชนแห่งนี้ผู้คนจะมีความรู้ไม่สูงนัก ส่วนใหญ่เรียนจบเพียงแค่ภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ครอบครัวที่มีกำลังทรัพย์เพียงพอก็นิยมส่งเสียให้ลูกหลานได้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น พ่อแม่บางคนจึงยอมให้ลูกหลานออกจากบ้านเพื่อไปเรียนหนังสือในตัวอำเภอ เพราะอยู่ใกล้กับโรงเรียน โดยเชื่อว่าหากลูกหลานมีการศึกษาสูง ย่อมมีโอกาสเข้ารับราชการตามค่านิยมที่ปลูกฝังกันมา ทำให้พ่อแม่ และครอบครัวมีหน้ามีตาในสังคม

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. เพลงเปลื้องพื้นถิ่นตำบลลำก้า อำเภอยายเมือง จังหวัดพังงา จำนวน 78 เพลง มีลักษณะเป็นกลอนชาวบ้านที่ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ในการประพันธ์ เช่นเดียวกับเพลงกล่อมเด็กตำบลไตรรงค์ อำเภอยายเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จากการศึกษาของ สุวรรณิ ทองรอด (2553 : 93) ที่พบว่า ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ในการประพันธ์ทั้งจำนวนคำ และสัมผัส แต่ยังมีผลการศึกษาบางส่วนที่แตกต่างกัน เช่น เพลงเปลื้องพื้นถิ่นตำบลลำก้า มักลงท้ายวรรคแรกด้วยคำว่า “เอ้อ” วรรคสุดท้ายจบด้วยคำว่า “เทอ” ในขณะที่เพลงกล่อมเด็กตำบลไตรรงค์ ขึ้นต้นว่า “เอยหนอ” และมีคำลงท้าย เช่น “เอย เอย เอเอ้อ โอละเห” เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการศึกษาการประพันธ์เพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ไทยยี่เอ ผู้ไท และไทยอ ในเขตจังหวัดสกลนคร ของสถิตย์ ภาคมฤค (2558 : 25) ที่ผลการศึกษาพบว่า ไม่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ในการประพันธ์มากนัก โดยมีลักษณะของการประพันธ์ 3 แบบ ได้แก่ เพลงกล่อมเด็กที่มีการสัมผัสท้ายวรรค เพลงกล่อมเด็กที่มีลักษณะสัมผัสคล้ายกาพย์กลอน และเพลงกล่อมเด็กที่ไม่มีการสัมผัสระหว่างวรรค

2. ภาพสะท้อนของเพลงเปลื้องพื้นถิ่นวัฒนธรรมชุมชนนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่ถิ่นที่ชัดเจน โดยเฉพาะความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตของผู้คนด้วยสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ที่ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ

ทั้งในน้ำ บนพื้นดิน ทำให้ชาวบ้านผูกพันอยู่กับธรรมชาติรอบตัว นำไปสู่การประกอบอาชีพที่อาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ทั้งการทำนา ทำไร่ ทำสวน ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ต้องแก่งแย่งแข่งขันดังเช่นปัจจุบัน ดังที่ ศิวพงศ์ ทองเจือ (2561 : 28) กล่าวถึงจังหวัดพังงา ว่าในอดีตจังหวัดพังงามีวิถีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เป็นการดำรงชีพด้วยตนเองตามลักษณะภูมิสังคม มีการปลูกพืชผัก ผลไม้ การทำนาข้าว เพื่อการดำรงชีวิต แต่ปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเป็นการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล วัฒนธรรมบางอย่างจึงสูญหายไป

การศึกษาครั้งนี้พบว่า เพลงแปลของตำบลลำภีปรากฏภาพสะท้อนที่สอดคล้องกับการศึกษาของ ญาณิศ รั้งสิริวัฒน์ (2557 : 4-10) เรื่อง “ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก จากจังหวัดกระบี่” ที่พบว่า ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมด้านความเชื่อ มีความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อโหราศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา ด้านค่านิยม พบว่ามีค่านิยมเกี่ยวกับบุคคลและสังคม ด้านขนบธรรมเนียม พบว่ามีเรื่องการแต่งกาย การเคารพผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังพบค่านิยมด้านอาชีพที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การประมง การค้าขาย และอาชีพรับราชการ ทั้งนี้หากพิจารณาถึงความสอดคล้องข้างต้น จะพบว่า ด้วยพื้นฐานของจังหวัดพังงา และกระบี่ที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ ค่านิยม และผู้คน จึงสะท้อนมายังเพลงพื้นบ้านที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ผลการศึกษายังพบว่า ภาพสะท้อนบางอย่างสอดคล้อง และแตกต่างจากการศึกษาภาพสะท้อนในบริบทอื่น ๆ เช่น จากการศึกษาของ ชรินทร์ อินทสุวรรณ (2554 : 101-102) เรื่อง “ศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งของประจวบวงศศิวิชา” พบว่าภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งของประจวบ วงศศิวิชา กับภาพสะท้อนที่ปรากฏในเพลงแปลตำบลลำภี มีทั้งส่วนที่สอดคล้องและแตกต่างกัน กล่าวคือ ส่วนที่สอดคล้องกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ความห่วงใยและเอื้ออาทรต่อกัน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งในน้ำ และบนพื้นดินส่งผลต่อการประกอบอาชีพที่หลากหลายตามสภาพพื้นที่ เช่น เกษตรกรรม ประมง ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ การยึดมั่นในประเพณีที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ส่วนที่แตกต่างกัน เช่น ในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งกล่าวถึงสามีที่มีภรรยาหลายคนทำให้มีปัญหาการเงิน การประกอบอาชีพของชาวไทยภาคใต้ที่พึ่งพาธรรมชาติเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจน และสร้างปัญหาอื่น ๆ ตามมา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ปรากฏในเพลงแปล

เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากบทเพลงของ สลา คุณวุฒิ ที่ขับร้องโดย ไมค์ ภิรมย์พร (ญาณิศ อ้อมฉนา, 2548 : 51-53) เป็นการศึกษาภาพสะท้อนสังคมของชาวอีสาน พบว่าผลการศึกษาบางส่วนมีลักษณะสอดคล้องกัน เช่น ภาพสะท้อนด้านวิถีชีวิต ได้แก่ การทำมาหากิน ปัจจัยในการดำรงชีวิต ภาพสะท้อนด้านความเชื่อของชาวอีสาน ได้แก่ ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ การทำบุญ เทวดา และโชคชะตา ส่วนผลการศึกษาในส่วนของการเลือกคู่ครอง มีบางส่วนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เพลงที่ขับร้องโดย ไมค์ ภิรมย์พร พบว่าผู้ชายชาวอีสานมักนิยมเลือกหญิงสาวที่หน้าตาสวยงาม และขยันมาเป็นคู่ครอง ส่วนหญิงสาวมักเลือกผู้ชายจากฐานะ ฐานะร่ำรวย หน้าตา มียศถาบรรดาศักดิ์ ในขณะที่เพลงแปลของตำบลลำภี พบว่าการเลือกคู่ครองขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่ โดยเน้นนิสัยใจคอเป็นสำคัญ ส่วนรูปร่างหน้าตา ฐานะ แม้ใช้ประกอบการพิจารณาบ้าง แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น สภาพแวดล้อมทางกายภาพและบริบททางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันระหว่างภาคอีสานกับภาคใต้ โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลลำภีที่อยู่ใกล้กับทะเล เนื้อหาในบทเพลงจึงสื่อถึงอาชีพประมง การออกทะเล เป็นต้น นอกจากนี้ ด้วยช่วงเวลาของการประพันธ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เพลงแปลเป็นเพลงที่มีการขับร้อง และถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีต โดยมีผู้สูงอายุเป็นผู้ให้ข้อมูล เรื่องราวที่ปรากฏในบทเพลงจึงเป็นมุมมองทัศนคติของคนรุ่นเก่า เช่น การเลือกคู่ครอง การใช้ชีวิตคู่ ในขณะที่เพลงของสลา คุณวุฒิ ประพันธ์ขึ้นในยุคปัจจุบัน จึงเป็นการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของคนที่ยุคปัจจุบัน ทัศนคติ ค่านิยมของการเลือกคู่ครอง การใช้ชีวิตคู่ จึงเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เป็นต้น

นอกจากนี้ยังปรากฏภาพสะท้อนด้านครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกที่หลอมรวมผู้คนให้ยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม การเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสอนของผู้ใหญ่ ด้วยเชื่อว่าเป็นผู้อบอุ่นน้ำร้อนมาก่อน เป็นผู้มีประสบการณ์ชีวิตมากกว่า การเลือกคู่ครอง ที่ผู้ใหญ่มักเลือกให้โดยที่หนุ่มสาวไม่จำเป็นต้องรู้จักกันมาก่อน เป็นต้น ภาพสะท้อนด้านอื่น ๆ เช่น ภาพสะท้อนด้านความรักของหนุ่มสาว ภาพสะท้อนด้านการศึกษา เป็นต้นภาพสะท้อนบางเรื่องยังคงมีอิทธิพลสืบทอด และหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะภาพสะท้อนด้านความเชื่อ ประเพณี และศาสนา ที่ยังคงมีลักษณะผสมผสานทั้งวัฒนธรรมไทยถิ่น และวัฒนธรรมไทยจีน ประเพณีตรุษจีน ประเพณีกินเจที่ยังคงถือปฏิบัติ ประเพณีของชาวไทยถิ่นในงานวันสารทเดือนสิบ ที่ยังคงมีชาวเลมานั่งขอส่วนบุญด้วยการมานั่งรับบริจาคอาหารในวัด เพื่อนำไปเช่นไหว้ตายาย เป็นต้น สอดคล้องกับที่ วิมล ดาศรี และไพรินทร์ รุยกแก้ว (2549 : 64) ได้กล่าวถึงความเชื่อในลักษณะดังกล่าวว่า เป็นรูปแบบความเชื่อ

อันเนื่องด้วยบุคลากรในฐานะ เพื่อให้สิ่งที่มีอยู่เหนือธรรมชาติเหล่านั้นมีจิตวิญญาณ มีพละนาภาพ มนุษย์จึงสร้างวิถีปฏิบัติบูชา ในลักษณะต่าง ๆ เพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณ ดังเช่นชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับระบบรูปแบบ ความเชื่อ ประเพณีอันเนื่องด้วยบุคลากรหลายประการ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับแม่โพสพ เป็นต้น ส่วนภาพสะท้อนบางเรื่องที่เหลือ เพียงเรื่องเล่าจากคนรุ่นเก่า เป็นภาพความทรงจำที่ค่อย ๆ เลือนหายไป เช่น การทำนา การเลือกคู่ครองที่พ่อแม่ไม่ได้เข้ามา มีบทบาทมากนัก เป็นต้น

ผลการศึกษาที่พบสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต มุมมองความคิดของผู้คนในแต่ละยุคสมัย เพราะเมื่อสังคมเปลี่ยนไป วิถีชีวิต และมุมมองความคิดบางอย่างก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป สิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงก็คือการเข้าถึงเทคโนโลยี ความเป็นโลกาภิวัตน์ ทำให้ลักษณะของการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิมเริ่มสูญหายไป นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน ก็เริ่มลดลง เพราะการศึกษาที่ทำให้คนหนุ่มสาวต้องไปอยู่ต่างถิ่น ทำให้สังคมมีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น การรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันลดลง รวมทั้งการที่ผู้คนในชุมชนมีการศึกษามากขึ้น การเชื่อถือ หรือปฏิบัติในสิ่งที่ไม่สามารถ อธิบายได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ก็ลดลงเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยเชื่อว่าความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะยังคงเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม เพลงเปลือยเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีคุณค่าหลายประการ สอดคล้องกับการศึกษาของ กิตติมา ชาญวิชัย (2554 : 35) เรื่อง “เพลงพื้นบ้านในจังหวัดพิษณุโลกในมิติของการสื่อสารทางวัฒนธรรม” ที่ทำให้เห็นว่าเพลงพื้นบ้านเป็นความภาคภูมิใจ ในหลายประการ เช่น ช่วยยึดโยงผู้คนในชุมชนเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี ผ่อนคลายความเครียด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาภาพสะท้อนของเพลงเปลที่เข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรม ค่านิยมชาวบ้าน เป็นต้น เป็นภาพสะท้อนที่มีคุณค่าหลายประการ เช่น คำสอนให้ยึดมั่นการคิดดี ทำดี หลักการใช้ชีวิตคู่ ข้อควรปฏิบัติ ของผู้หญิงที่ทำหน้าที่เป็นภรรยา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความน่าสนใจของวัฒนธรรมชุมชนที่มีคุณค่าทั้งทางตรง และทางอ้อม

1.2 สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้ทำความเข้าใจผู้คน และชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ที่เกี่ยวกับการดูแลงานด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ควรหาวิธีการกระตุ้นหรือดำเนินการให้มีการอนุรักษ์ สืบทอดวัฒนธรรม รวมถึงคุณค่าต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเพลงเปล รวมการนำมาปรับใช้ และเผยแพร่สู่สาธารณะต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพลงพื้นบ้านหลากหลายประเภท เพื่อนำไปสู่การพัฒนาจัดทำเป็นสื่อรูปแบบต่าง ๆ ที่น่าสนใจ สามารถนำไปเผยแพร่ และช่วยดำรงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมประเภทเพลงพื้นบ้าน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา ชาญวิชัย. (2554). เพลงพื้นบ้านในจังหวัดพิษณุโลกในมิติของการสื่อสารทางวัฒนธรรม. *วารสารวิทยาการจัดการ และสารสนเทศศาสตร์*, 6(2), 31-41.
- เขม กองแก้ว. (25 ธันวาคม 2562). สัมภาษณ์. ปราชญ์ชาวบ้าน.
- ชรินทร์ อินทะสุวรรณ. (2554). *ศึกษาภาพสะท้อนทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ของประจวบ วงศ์วิชา*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ญาณิกา อ้อมฉทา. (2548). *ศึกษาภาพสะท้อนสังคมจากบทเพลงของสลา คุณวุฒิ ที่ขับร้องโดยไมค์ ภิรมย์พร*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ญาณิศา รังสิวิวัฒน์. (2557). *ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก จากจังหวัดกระบี่*. การจัดประชุม เสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference. 27 พฤศจิกายน 2557. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 4-10.
- ถนอม ปรีชะฎา. (25 ธันวาคม 2562). สัมภาษณ์. ปราชญ์ชาวบ้าน.
- ประภา ทศการ. (25 ธันวาคม 2562). สัมภาษณ์. ปราชญ์ชาวบ้าน.
- ละเอียด ทศการ. (25 ธันวาคม 2562). สัมภาษณ์. ปราชญ์ชาวบ้าน.

- วิมล คำศรี. (2556). *นิทานพื้นบ้าน : มรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นนครศรีธรรมราช*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- วิมล คำศรี และไพรินทร์ รุยแก้ว. (2549). *วัฒนธรรมข้าวและพลังอำนาจชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ศิวพงศ์ ทองเจือ. (2561). ข้าวไร่พันธุ์ดอกข่า การอนุรักษ์ข้าวพันธุ์พื้นบ้านภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารราชภัฏวัฒนธรรม*, 1(1), 28.
- สฤติย์ ภาคมฤค. (2558). ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากเพลงกล่อมเด็กกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ไทโย้ย ผู้ไท และไทย้อ ในเขตจังหวัดสกลนคร. *ช่อพะยอม*, 26(1), 25.
- สุวรรณี ทองรอด. (2553). การศึกษาวิเคราะห์เพลงกล่อมเด็กตำบลไตรตรึงษ์ อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 7(1), 89-106.
- อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว. (2561). *สื่อศาสตร์ Mediumology หลักการ แนวคิด นวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: นาค.
- อุไรวรรณ สิงห์ทอง. (2557). *การวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมในวรรณกรรมเสียดาย : กรณีศึกษาวัดและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในจังหวัดตาก*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.